

raztresenosti je ali dušna slabost, razvada, preživa domišljivost, dolgočasni nauk, ali preobložba z naukom, kar duh prepnè in oslabi. Po viru se morajo pripomočki poiskati in rabiti. Kazni bi slabo opomogle. Pripomočki so: neprestana privaja, jasnost, dobra volja, nazoren, živeč, razumljiv in zanimiv nauk, izbujenje zanimivosti do resnih predmetov, telesne vaje in okrepčevanja. —

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

Zboljšano šolstvo se razširjuje.

V §. 19. splošnega šolskega reda rečeno je bilo: Pričakuje se, da se bo začela z začetkom prihodnjega leta po vseh kronovinah normalna šola in tudi nekaj glavnih šol, da se bode poučevala ne le mladost v naj potrebnejših rečeh, temuč da se bodo izgojevali tudi učeniki.

Česko - avstrijska dvorna pisarnica izposlala je več iztiso v splošnega šolskega reda vsem deželnim vladam in jih podučila, kako naj vpeljejo šolske komisije. Ukazala je tudi, da naj se vstanovi v glavnem mestu dežele precej normalna šola in se razširjuje, kolikor bode mogoče, po deželi, — na dalje, da naj se poskerbi za potrebne šolske zavode; in sploh pa mora šolska komisija, kadar bo enkrat ustanovljena, tukajšnji glavni komisiji sporočevati, da se ohranjuje enakoličnost.

Ze v prvih mescih l. 1775. vstanovljene bile so šolske komisije po vseh deželah, kodar je zapovedovala dvorna pisarnica. Predsednik in dva do štirih svetovavcev, zmed katerih je bil vselej eden poročevavec, bil je zbran iz deželne vlade, potem pa pooblastenci škofij in prihodnji vodja normalne šole, kjer je še ni bilo.

Vodja ljubljanske šole postavljen je bil Kumerdaj, ki je bil poprej učenik pravstva. Normalne šole niso se začele z vsemi razredi na enkrat, temuč le večidel z dvema; drugo leto pristopil je 3. razred in prihodnje leto še le 4ti. Ena sama, ktero so začeli s štirimi razredi, obnašala se je popolnoma slabo, in tretje leto, ko se je bila začela, govorili so od nje, da je bolj za slepoto ljudem, kakor za pravi korist. V začetku šolskega leta 1775/76. začela se je v Ljubljani normalna šola.

Tudi normalne šole v Gorici in Terstu bi se bile mogle ta čas začeti, ali mnogo je opoviralo, tako da se je šola odperla še le konec l. 1776. Kakor štiri leta poprej na Dunaji, pozdravili so tudi po poglavitnih mestih na deželi normalno šolo, začetnico nove dobe šolskega izobraževanja, s primernimi svečanostimi. Mladi zavod sponašal se je povsod, kjer so ga pametno ustanovili in primerno vodili, dobro, in od mesca do mesca razširjal se je. V Gorici, kjer niso mogli hitro potrebnega denarja zverteti, posodil je domoljubni grof Emanuel pl. Torres, ud šolske komisije, 1400 gold. iz svojega premoženja, da bi se potrebno za prvo potrebo poskerbelo.

Le na Kranjskem in po avstrijskem primorji se ta reč ni kaj odsedala. V Ljubljani poskusili so k nesreči z vsemi štirimi razredi ob enem. Slabo je bilo s prvega zato, ker niso mogli učilne tvarine posamesnim učenikom primerno določiti in učencev v razne razrede razdeliti; ni pa moglo drugače priti, kakor da je učenje slabo napredovalo, da vodja in učeniki niso sami sebi nič zaupali in da je tako gorečnost v njihovem poklicu nekako omerznila. Prišlo je tako dalječ, kakor sicer nikjer, da je v šolo hodila le soderga ljudstva in naj slabši ljudje, ker starši šoli niso nič zaupali, duhovstvu pa se je merzelo do nje, in gosposke šolstva tudi niso kaj prida podpirale. Ne za las boljši ni bilo v Terstu. Da bi ti šoli sboljšala, imenovala je cesarica grofa pl. Torres za komisarja za Ljubljano in Terst, potem ko so se bili na Dunaji l. 1776. popred posvetovali. Še na zimo tistega leta je šel grof Torres v Ljubljano, in njegove sporočila, neprijetne, pa resnične, sboljšale so zelo to reč. Naj popred pokarala je cesarica deželno glavarstvo, zakaj da v tej reči ni nič storilo; 4. razreda ni treba, ker še trije prvi niso vredjeni; učeniki naj vsaki dan pet ur učé, oni in vodja naj zvesto spolnujejo svojo dolžnost; učeniku lepomisja zažugano bilo je, da bo mahoma odstavljen; grof Torres pa, kteremu deželna vlada nikakor ne sme svoje pomoči odtegniti, bode oskerboval, da se to izpelje in dvakrat na leto ogledoval, če se vse na tanko spolnuje. Za poročevavca pri komisii, postavljen je bil frizinski grajski glavar in oskerbnik v Loki, grof Edling, z naslovom kranjskega deželnega svetovavca, ker je za ta posel posebno nevtrudeno delal. Knezoškofu poslala je pa cesarica ročno pismo, v katerem pravi, da pričakuje, da ne bode on zaviral tega, kar služi vernim v korist, marveč da

bode zanaprej zvesto pomagal, sicer bi se cesarici močno zameril, ker v tem, kar zadeva splošne postavbe, ne stavi razločka pri osebah.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

XVII.

Od lastnih imen.

„Lastne imena so imena oseb, dežel, mest, vasi in okolic sveta“. (Gramat.) Kar zadeva lastne imena dežel ali tudi večjih krajev, je zapomniti, da imajo v slovenskem večidel obliko prilogovo na *sko*, in sklanjajo se potem kakor prilogi, n. p.: Kranjsko, Kranjskega, Štajersko, Štajerskega i. dr. Vransko, Vranskega, Krakovo, Krakovega.

Sicer se pa lastne imena sklanjajo kakor druge imena, in spoznava se iz rodivnika, kako naj se imé sklanja.

Povedati bi še imeli, da se za nekatere imena vasi navadno jemlje le oblika množnega števila, n. p.: Železnike, Železnikov, Lazi, Lazov, Černuče, Černuč, Cerklje, Cerkelj, Selce, Selc.

To se nam zdi treba opomniti, kar zadeva rabo lastnih imen v slovenskem.

XVIII. XIX.

Kazavni, prilastivni in vprašavni zaimki in nedoločivni zaimki in številniki.

Kaj posebnega tukaj ni opomniti, kar bi se sicer že v gramatiki ne vidilo. Nauk od zaimenov je v gramatiki raztresen tako, kakor je učencu lažje, da nemsčino razumeva, zato so tudi nedoločivni zaimki in številniki skupaj vzeti, ker se oboji po enem obrazu v nemsčini sklanjajo.

Tukaj tudi ni nič govorjeno od ozirnih zaimenov, kajti nauk od ozirnih zaimen pride pri podučevanju sestavljenih stavkov, kjer ima ozirno imé — *welcher*, *welche*, *welches* — ali namesto njega — *der*, *die*, *das* — svoje pravo mesto.

V opombah je rečeno: „Zaimki so besede, ktere stavimo namesto imen“. To je prav kratko in dobro povedano; otrokom pa je to gotovo premalo; učitelj naj jim to v mnogih zgledih poočituje. To se nemara zgodi, ako učitelj tako postopa, kakor je svetovano spredaj pod št. 3.